

הלשון - במסכת נדרים 'לשון משונה' ומדוע ישנם גרסאות רבות במסכת הפירוש - מדוע לומדים במיוחד את פירוש הר"ן, ומדוע כמעט ולא עוסקים בדברי התוספות, והאם הר"ף רבי יצחק אלפסי כתב את הר"ף למסכת נדרים הביאור - מי חיבר את 'פירוש רש"י', מדוע חיבר הרא"ש פירוש למסכת זו ועל עמלו של המהרש"א בהגהת המסכת ופירושי הראשונים

מי כתב את פירוש רש"י למסכת

פירוש רש"י הנדפס בדפי מסכת נדרים, איננו לרש"י - רבינו שלמה יצחקי. הראשון שכתב על כך במפורש הוא בעל ה"שיטה מקובצת", שכתב: **הפירוש שבדפוס אינו הפירוש מרש"י ז"ל**. ולמעשה כל האחרונים הסכימו לכך. כבר ה'בית יוסף' שהביא מדברי רש"י למסכת כתב 'המפרש' ולא כתב רש"י (אורח חיים סימן מז, חושן משפט סימן קפו) וכך ה'ב"ח' המגן אברהם' ועוד שכתבו 'המפרש' או 'הפירוש שלפנינו'. ואחרים היעב"ץ, מהר"ט אלגאזי, רבי עקיבא איגר ועוד, שכתבו 'המפרש המכונה רש"י' וכן שאינו לרש"י. החיד"א בכמה מחיבוריו הרבים עסק בעניין. בספרו "שם הגדולים" (חלק גדולים, מערכת ש אות לה) הוא קובע **פירוש מסכת נדרים מדף פ"ב אינו פירוש רש"י**. והוא מציין שבדפוס כתוב שהוא מפירוש רבנו גרשום מאור הגולה (ראה דף כב ע"ב באמצע, ובדף כה ע"ב בסוף המשנה). הוא מדקדק בלשון ה'בית יוסף' (ח"מ קפו) שכתב **'דהוא מפרש לא חש לקמחיה'** (ברש"י: לא חושש למה שטוחן (קמח) ומוציא מפיו אם חייטים אם פסולת, כלומר אינו מקפיד ומשגיח על דיבורו). והחיד"א מבאר שלא ייתכן שה'בית יוסף' יכתוב לשון כזה על רש"י ולא על רבנו גרשום, והוא מרחיב מאוד בעניין. בעוד מספריו עוסק החיד"א בעניין דון בדבריו האם חלק מהפירוש הוא כן מרש"י, ומביא גם בשם אביו. כך בהרחבה רבה ב'ברכי

פירוש רש"י הנדפס בדפי מסכת נדרים, איננו לרש"י - רבינו שלמה יצחקי. הראשון שכתב על כך במפורש הוא בעל ה"שיטה מקובצת", שכתב: **הפירוש שבדפוס אינו הפירוש מרש"י ז"ל**. ולמעשה כל האחרונים הסכימו לכך. כבר ה'בית יוסף' שהביא מדברי רש"י למסכת כתב 'המפרש' ולא כתב רש"י (אורח חיים סימן מז, חושן משפט סימן קפו) וכך ה'ב"ח' המגן אברהם' ועוד שכתבו 'המפרש' או 'הפירוש שלפנינו'. ואחרים היעב"ץ, מהר"ט אלגאזי, רבי עקיבא איגר ועוד, שכתבו 'המפרש המכונה רש"י' וכן שאינו לרש"י. החיד"א בכמה מחיבוריו הרבים עסק בעניין. בספרו "שם הגדולים" (חלק גדולים, מערכת ש אות לה) הוא קובע **פירוש מסכת נדרים מדף פ"ב אינו פירוש רש"י**. והוא מציין שבדפוס כתוב שהוא מפירוש רבנו גרשום מאור הגולה (ראה דף כב ע"ב באמצע, ובדף כה ע"ב בסוף המשנה). הוא מדקדק בלשון ה'בית יוסף' (ח"מ קפו) שכתב **'דהוא מפרש לא חש לקמחיה'** (ברש"י: לא חושש למה שטוחן (קמח) ומוציא מפיו אם חייטים אם פסולת, כלומר אינו מקפיד ומשגיח על דיבורו). והחיד"א מבאר שלא ייתכן שה'בית יוסף' יכתוב לשון כזה על רש"י ולא על רבנו גרשום, והוא מרחיב מאוד בעניין. בעוד מספריו עוסק החיד"א בעניין דון בדבריו האם חלק מהפירוש הוא כן מרש"י, ומביא גם בשם אביו. כך בהרחבה רבה ב'ברכי

שכאמור שונים משאר המסכתות, אינם כלל וכלל דבר חדש. במהדורה החשובה של הש"ס שנדפסה בוונציה בשנים ר"פ - רפ"ג על ידי המדפיס דניאל בומבירג, שעל פיה נקבע סדר דפי הגמרא עד היום, כבר בה היה שינוי במסכת זו. במסכת נדרים שנדפסה בשנת רפ"ב נדפס פירוש רש"י (המיוחס לרש"י) במקומו המקובל, בצד הפנימי של העמודים, פירוש רבנו ניסים - הר"ן בצד החיצוני של העמודים, ופירוש הרא"ש למטה בתחתית העמוד (צורה זו נשמרת עד היום). ואילו התוספות נדפסו בסוף המסכת ברציפות (ראה צילום העמוד הראשון). ובשער נכתב: מסכת נדרים עם שלשה פירושים שונות וגם התוספות אבל אינם במקומם כי אם בסוף המסכתא בעבור שהם מוטעים בתכלית, נדפס ע"י דניאל בומבירגו בחדש תמוז בשנת רפ"ב לפ"ק פה ויניציאה.

היינו שהמדפיסים הדפיסו את פירוש הר"ן לצד דברי הגמרא, ומתחת לגמרא הדפיסו את פירוש הרא"ש, והעירו שנוסח התוספות מוטעה ולכן לא הדפיסו אותו על הדף, אלא רק בסוף. מאז ועד היום, במשך חמש מאות שנה, הצורה דומה במהותה אמנם נוספו דברי התוספות בשולי הדפים, וכן החל ממהדורת ווילנא לצד דברי רש"י נדפסה כותרת: רש"י (רק במסכת זו, וכאמור הפירוש אינו לרש"י).

פירוש הר"ן הוא פירוש נרחב יותר מפירוש רש"י והוא כולל ביאור פשט הגמרא, הרחבה ומשא ומתן בדברים וכן מביא מדברי הרמב"ן ועוסק בהם ואף מביא פסק הלכה. פירוש הרא"ש הוא 'פירוש', לא פסקי הרא"ש ולא תוספות הרא"ש, כפי שיש למסכתות אחרות, אלא פירוש פשט הגמרא. (כאן המקום להעיר, שראיתי מי שכתב שהפעם הראשונה שנדפסה מסכת זו - מסכת נדרים היא בוונציה במהדורה זו משנת רפ"ב, בעוד שמסכתות אחרות נדפסו קודם לכן, בעיקר ע"י המדפיסים לבית שונצינו שהדפיסו בתקופת ראשית הדפוס, והוא סובר שזה מהטעם שבתקופה זו לא למדו מסכת נדרים. אבל הדבר אינו נכון, מסכת זו נדפסה ע"י המדפיסים לבית שונצינו אך המסכתות אינם בנמצא כיום. ובנוסף, בתקופה זו של אמצע שנות

רב יהודאי גאון כיהן בשנים ד'תרי"ג - ד'תרי"ח, ואת הדברים הביא רב נטרונאי גאון, שחי כמאה שנים אחר כך, וכתב כמה וכמה תשובות והספר הלכות קצובות מן הגאונים מיוחס לו. בספר "הלכות קצובות" (סימן קכב): בשם רב נטרונאי. וששאלתם יכולין הציבור להתנות בראש השנה וביום הכפורים כל נדרים שנודרין משנה זו לשנה אחרת. תשובה, נדרים אין נשנית בשתי ישיבות היום יותר ממאה שנה, וכן אמר רב יהודאי גאון נהורא דעלמא ז"ל דאנן לא גרסינן נדרים ולא ידעינן לאסור ולהתיר בה לא נדר ולא שבועה ואין נוהגים לא בשיבה ולא בכל מקום להתיר נדרים לא בראש השנה ולא ביום הכפורים, אלא שמענו שבשאר ארצות אומרים כל נדרי ואסרי, אבל אנו לא ראינו ולא שמענו מרבתינו.

הרי שרב נטרונאי גאון מביא שכבר רב יהודאי גאון אותו הוא מכנה 'נהורא דעלמא' מחמת שהיה סגי נהור, אמר שאנחנו לא לומדים נדרים ולא מפירים נדרים.

ובספר "אורחות חיים" (הלכות יום הכפורים): מר רב האיי גאון ז"ל בר רב נחשון גאון ז"ל להלכה כרבא דמחמיר דהוא בתרא ואין אנו מפירין נדרים ולא נהיגינן להפר לא בראש השנה ולא ביום הכפורים ולא שמענו מרבתינו שהיו נוהגים כל עיקר... ונשאל גאון בהאי ענינא וזה תורף השאלה והתשובה, וששאלתם אם יכולין ציבור להתנות ביום הכפורים על כל נדרים שנודרים משנה זו לשנה אחרת. נדרים אינה נשנית בשתי ישיבות היום יותר ממאה שנה וכן אמר רב יהודאי גאון נהורא דעלמא דאנן לא גרסינן נדרים ולא ידעינן לאסור ולהתיר בה לא נדר ולא שבועה, ואין ראינו לא בשיבה ולא בכל מקום להתיר נדרים לא בראש השנה ולא ביום הכפורים אלא שמענו שבשאר ארצות אומרים כל נדרי, עפ"ל הגאון בעל ספר העתים ז"ל.

את ספר העתים חיבר הקדמון רבי יהודה בן ברזילי הנשיא אלברצלוני ולפנינו רק חלק מהחיבור, וחלק זה אינו מצוי בידינו.

הר' כבר למדו בכל המקומות את מסכת נדרים, וכפי שנראה להלן).

עתה ננסה להבין, מה גרם לכל אלו הדברים: השינויים בכמה מטבעות לשון ובסגנון הגמרא, הגרסאות הרבות, השינויים במפרשי הדף והשיבושים בלשונם.

במשך מאות שנים לא למדו ולא עסקו במסכת נדרים. החל מאמצע תקופת הגאונים, וליתר דיוק בשנות ד' ת"ר הפסיקו ללמוד בבבל מסכת נדרים.

הדבר נכתב בכמה מתשובות הגאונים שנכתב בהם שלא למדו מסכת נדרים ולא עסקו בהפרת נדרים, וכן בכמה וכמה מספרי רבותינו הראשונים נזכר להדיא שלא למדו מסכת נדרים בתקופת הגאונים.

לא נשנית נדרים בישיבה

בדברי הקדמונים מובא הדבר בקשר לאמירת 'כל נדרי' ביום הכיפורים. ונכתב שהיו מקומות שלא אמרו 'כל נדרי' כי לא הפרו נדרים ולא למדו מסכת נדרים. היינו שהיו מאות שנים שלא עסקו בישיבות בלימוד מסכת נדרים.

הדבר נמצא בכמה וכמה תשובות ששרדו מתקופת הגאונים, כך בספר "תשובות הגאונים - שערי תשובה" סימן קמג: יכולים הציבור להתנות ביום הכיפורים כל נדרים שנודרין משנה זו לשנה אחרת. נדרים אין נשנית בשתי ישיבות (-סורא ופומפדיתא) היום יותר ממאה שנה וכן אמר מר יאודאי ז"ל דאנן לא גרסינן נדרים ולא ידעינן לאסור ולהתיר בה לא נדר ולא שבועה. ושם בסימן קמה עוסק בהתרת נדרים בתוך הדברים נכתב: הוא זה מן ההלכה, אבל מר יהודאי גאון ז"ל לא נשנית נדרים בישיבה והגאונים שאחריו נמנעו מלהתיר נדרים אלא לדבר מצוה כגון שימת שלום בין איש לאשתו...

שער מסכת נדרים מתלמוד בבלי

גם בספר 'כלבו' (סימן סח) מביא את הלשון מספר העתים. וכן בסמ"א - ספר מצוות גדול (לאוין סימן רמ-רמא): **ובספר העתים כתב כי מר יהודאי גאון היה נמנע מלהתיר שבועות ואשר אחריו נשאו קל וחומר בעצמן זולתי לדבר מצוה, ואמר כי נדרים לא נשנית בבית המדרש לפניו יותר ממאה שנה ואין מי יודע לדקדק בה כראוי.**

הפצים להחמיר בנדרים

כאן מובא תוספת, רב יהודאי גאון היה מחשובי הגאונים, הוא היה מחכמי ישיבת פומבדיתא, אבל ראש הגולה שלמה בן חסדאי העבירו לסורא מפני "שלא נמצא בה מופלג בחכמה כמותו" ורבנו תם כתב עליו שהיה ראש לשתי הישיבות שבבבל. וכאן מובא שהגאונים שהיו אחריו המשיכו בדרך זו ולא הפירו נדרים כי נשאו קל וחומר שהוא לא הפיר ובוודאי גם להם אין להפיר נדרים. וכעין זה ובספר "האשכול" (מהדורת אלבק, הלכות הקדש ונדרים): **אבל מר רב יהודאי החמיר ואמר אין בנו מי שיודע להתיר נדרים ושבועות ואין בנו לשון חכמים מרפא, ומשני מר רב יהודאי לא נשנית נדרים בישיבה, והגאונים שאחריו נמנעו מלהתיר נדרים אלא לדבר מצוה.**

בספר "אוצר הגאונים" הביא כמה לשונות של גאונים שכתבו על כך, שהם אינם יכולים להתיר נדרים מחמת כך שלא למדו כראוי את מסכת נדרים.

"וכן אמר מר יהודאי גאון ז"ל מאור עינינו (-מחמת שהיה סגי נהור), שאין אנו מפרשים מסכתא דנדרים ואין אנו יודעים לעמוד על עומק הדברים ואין בנו כח להתיר נדרים וכ"ש להתיר שבועות. ואין נוהגין בשתי ישיבות ולא בבבל כולה להפיר נדרים שאנו חפצים להחמיר בנדרים, ומיום שנמנעו חכמים להפיר נדרים ולהתיר שבועות התקינו לומר בתחנונים בישיבות ביום הכיפורים ובתעניות של ציבור: **רחמנא גליא אקדמך דלית לן למיפר נדרי זולת דשרי איסרי...** אין בדור חכם היודע להפיר נדרים ולהתיר איסרים".

הלכות נדרים להרמב"ן

הרמב"ן כתב הלכות נדרים כעין הלכות הרי"ף, ובסיום כתב: **מר יהודאי ז"ל החמיר ואמר אין בנו מי שיודע להתיר מחילת נדרים ושבועות ואין בנו לשון מרפא, ומשני מר רב יהודאי לא נשנית נדרים בישיבה, והגאונים שאחריו נמנעו מלהתיר נדרים אלא לדבר מצוה...**

'הלכות נדרים' להרמב"ן נדפסו לראשונה בספר 'אשי ה' (ליורנו, תקנ"ה) ונדפסים כיום במהדורות הש"ס המצויות עם הרי"ף ומסביב הפירושים ריטב"א ונימוקי יוסף. הרמב"ן כתב בהקדמה שהוא חיבר את זה מפני שאין על המסכת את חיבורו של הרי"ף. כיום נדפס רי"ף על מסכת נדרים, שנדפס לראשונה בשנת תקצ"ח (אחרי שנדפסו הלכות נדרים להרמב"ן) אך נראה שאיננו מהרי"ף וכפי שכתב רבי יוסף שאול נתנון: נראה שאין זה מהרי"ף, שהרי"ף לא חיבר חיבורו על הלכות נדרים, ומטעם שכתב הרמב"ן בסוף הלכות נדרים דבשני מר רב יהודאי לא נשנית נדרים בישיבה.

בעוד מדברי רבותינו הראשונים נמצא שכתבו על כך שבתקופת לפניהם לא למדו מסכת נדרים ולא הפירו נדרים. כך הרשב"א בתשובה (חלק א, סימן תתנד) מביא: **הילך לשון רב האי גאון ז"ל... ואחר כך הוא כותב ע"כ: הרי שכתב שאין להתיר שבועות הנשבע בשם או בתורה אפילו לא נקיט ליה בידיה. ונ"ל דחומרא בעלמא הוא... שהחמירו הגאונים בדורות האחרונים דקיל להו נדרים ושבועות.**

ובספר התשב"ץ לרבי שמשון ב"ר צדוק, תלמידו של מהר"ם מרוטנבורג, מביא מדברי רבו (סימן תיב): **וכתב, שאם נדר אדם לגרש אשתו יגרשנה ואח"כ יחזור וישאנה ובשביל שעברו כבר ימים רבים שלא למדו מסכת נדרים בישיבה החמיר בשבועות ובנדרים. אמנם ר"ח פסק בספר פתח שער השעשע שלדבר מצוה יש לו התרה.**

אמנם למעשה, כתבו הראשונים שניתן כיום להפיר נדרים, כך הרשב"א (שו"ת הרשב"א חלק ד, סימן קכ): **כבר ידעת שקצת מגדולי הגאונים ז"ל החמירו בדבר זה, שלא להתיר הנדרים. וכן לא היו נזקקין לעולם להתיר השבועות. ואיני צריך להאריך בדבריהם, שכבר ידעתם. אבל דורות אלו, כבר נהגו כל הגאונים ז"ל להזקק להתיר הנדרים והשבועות.**

בדברי הרמב"ם בפירושו למשניות, נראה כעין זכר לתקופה שלא הפירו נדרים. במסכת נדרים פרק י כתב הרמב"ם בפירושו:

וסדר התר נדרים כפי מה שמסרו לנו רבותינו חבורה מפי חבורה עד החכמים, וכפי שראינו כמה פעמים והתרנו בפני אבותינו כמו שהיו עושין הם ז"ל בפני אבותיהם ורבותיהם, לפי שזה אצלינו בערי המערב כלומר התר נדרים מעשים בכל יום, לפי שאין נובעין בעירנו מים הרעים כלומר המינות.

הרי שהרמב"ם כתב שהיו מקומות שלא הפירו נדרים. וגם הוא לא כותב על הלכה פסוקה אלא על המנהג שעבר במסורת. ואחר כך הוא מפרט כיצד סדר ההפירה ומסיים: **וזה ראינו אותו ועשינו בו מעשה. אמנם בהלכותיו כתב הרמב"ם הלכה למעשה את דיני ההפירה.**

בעקבות כך שלא למדו בישיבות מסכת נדרים, והיא הייתה נחלת מעטים בלבד, רבו בה הגרסאות והשיבושים. ככלל ספר שאינו נלמד ואינו נפוץ, כשהעתיקו ממנו העתקה אחר העתקה נפלו טעויות ושיבושים ולא היה מי שיעמוד ויתקן. כידוע בכל מסכתות הש"ס היו שינויי גרסאות, וגדולי הדורות החל מתקופת

"...בעקבות כך שלא למדו בישיבות מסכת נדרים, והיא הייתה נחלת מעטים בלבד, רבו בה הגרסאות והשיבושים. ככלל ספר שאינו נלמד ואינו נפוץ, כשהעתיקו ממנו העתקה אחר העתקה נפלו טעויות ושיבושים ולא היה מי שיעמוד ויתקן..."

הראשונים עמלו לדקדק ולזקק את הנוסח. אמנם ידוע שבארץ ישראל כן למדו מסכת נדרים, וייתכן שכמה ממשבעות הלשון במסכת נדרים שלפנינו מקורם בחכמי ארץ ישראל.

מקור השינויים של כמה מהלשונות

ונביא את דברי הספר "דורות ראשונים" לרבי יצחק אייזיק הלוי שמבאר בהרחבה את העניין (רבנן סבוראי, פרק כ):

"הנה הדבר ידוע כמו שהעידו לנו הגאונים, כי מסכת נדרים לא למדו במתיבתא אצלם יותר משלוש מאות שנה לבלי יקילו ראש בנדרים, ובהלכות פסוקות מהגאונים שנדפסו בקאנסטאטינא (-קושטא) שנת רע"ו ע"י משה פיסולינו בסי' קכ"ב כתב שם רב נטרונאי גאון "וששאלתם יכולין הציבור להתנות ברה"ו וביה"כ כל נדרים שונדרין משנה זו לשנה האחרת תשובה נדרים אין נשנית בשתי ישיבות היום יותר ממאה שנה וכך אמר רב יהודאי גאון נהורא דעלמא דאנן לא גרסינן נדרים ולא ידעינן לאסור ולהתיר בה לא נדר ולא שבועה ואין נוהגים לא בישיבה ולא בכל מקום להתיר נדרים לא ברה"ו וכו' וכן שם קודם זה בתשובה לרב נטרונאי כתב בסוף התשובה (בסי' ק"כ) וכל שכן שאין אנו משנין

'תנו רבנן'

בספר 'בנין נחום' מתורתו של רבי נחום פרצוביץ ר"מ ישיבת מיר, בפרקי תולדותיו מובא מעשה נאה.

אירע פעם בתקופה שלמדו בישיבה מסכת נדרים ורבי נחום מפלס דרכו לכיוון קדמת בית המדרש, ושניים מן הבחורים המבוגרים שעסקו באותה עת בשיחת חולין הבחינו בו כשהוא מתקרב ועומד לחלוף על פניהם. תיכף ומיד החלו מתנדנדים כאילו עוסקים בלימוד, ובהגיעו ממש למקום מושבם החלו מנגנים "תנו רבנן... אי-אי-אי... תנו רבנן". רבי נחום סר אליהם ולחש להם: "אי-אי-אי... אבל בכל מסכת נדרים אין ולו פעם אחת 'תנו רבנן'..."

וכסספרו מעשה לפני הגר"ח קניבסקי, היה נראה בעליל שהוא נהנה מהסיפור, והוא עצם את עיניו וכמו העביר את כל מסכת נדרים מול עיניו, ואמר: **אכן אין 'תנו רבנן' במסכת נדרים, אולם הלשון 'תנו רבנן' נמצא פעם אחת. בדף כז ע"א: מאן תנא דהא דתנו רבנן, נדר לחמשה בני אדם והותר לאחד מהם, הותרו כולן.** את המעשה עם הגר"ח ספרו בהתפעלות להגראי"ל שטיינמן, שהגיב על כך: **מה אתם מתפעלים? והלא זו ה'מכולת' שלו. וביאר, האם יש מי מאתנו מתפעל מחנווני שמכיר את כל תכולת תנותו, היכן מונח כל מוצר ומה מחירו? בוודאי שלא, והטעם כי הוא 'חי' את זה. ואצל רבי חיים הגמרא והמדרשים הם ה'מכולת' שלו.**

מסכתא דנדרים ואין אנו יודעין לעמוד וכו'" ורב נטרונאי בר רב הילאי היה באמצע ימי הגאונים וכבר יותר ממאה שנה לפניו לא למדו.

"ומטבע הדבר כי מכיון שלא עסקו בה רק יחידים לעצמם לא היה לפני המעתיקים הבאים בשכרן עניין להעתיק הרבה העתקות ממנה כי מעטו הקונים וכל מסכת ומסכת למדו אותה במתיבתא כל חצי שנה מסכת אחרת כידוע ולמדו זה כל חברי המתיבתא והתלמידים בביתם, ועמהם יחד במדינה כל מי אשר נשאו לבו לתורת ד'. אבל נדרים שלא נלמדה במתיבתא, נעשו העתקות מעט בארץ בבל, ועל כן הננו רואים בזה דבר חדש, כי הנה באירופא שקבלו את ההעתיקות מהש"ס גם מבבל גם מארץ ישראל הנה במס' נדרים רבו כמו רבו ההעתיקות שנעשו בארץ ישראל הרבה יותר מההעתיקות והקובצים שנעשו בארץ בבל, כי שם מעטו הקובצים וממילא אך מעט מאוד הגיע משם עד לארץ המערב, והמעתיקים בארצות המערב, הלא העתיקו כפי מה שהוא

לפניהם, ועל כן נשאר אצלינו כפי מה שנכתב בארץ ישראל. ואחר כך הוא מוכיח שהשינויים במסכת נדרים הם רק בכמה מלים שהיו 'שיגרת לישנא של המעתיקים בארץ ישראל אשר הרגלם גבר עליהם' ואין בדבר נפקא מינה הלכתית.

עתה נברר מה גרם לכך שמסכת נדרים לא נלמדה בבבל משך מאות שנים, מה שגרם לכך שיש בה שינויי לשון ואף שיבושים בנוסח.

עיקר הטעם מחמת חומר עניין הנדרים, שחכמים חששו שעל ידי לימוד מסכת נדרים יבואו להקל בנדרים שכן יוכלו למצוא להם הפרה. עניין נדרים הוא חמור מאוד, וכדברי הגמרא (דף כב): **הנדר פאילו בנה כמה והמקיימו כאילו מקריב עליו קרבן.** וכמה לשונות נכתבו ע"כ "שהחמירו הגאונים בדורות האחרונים דקיל להו נדרים ושבועות" וכן בתשובת רבי אהרן בר יוסף הכהן גאון שנדפסה בסוף ספר הפרדס לרש"י "מפני שלמדנו מהגאונים בקיאים ששימשנום שאין לנו הפרת נדרים בזמן הזה ולא לפתוח בהן פתח להקל, שאין דורנו ראוי לכך"

עצם הדבר שיש צורך בהזירות מופלגת בהפרת נדרים, ושלכן גם אין ללמד את כולם כיצד יכולים להפיר נדרים, אלא רק הראויים לכך יעסקו בזה, מובא בדברי הרמב"ן.

בפירושו על התורה בפרשת נדרים שבפרשת מטות (במדבר ל, ב): **וטעם וידבר משה אל ראשי המטות - כי אין צורך ללמד לכל בני ישראל שהאב והבעל יכולין להפיר נדרי עיני נפש, ואולי צריך להעלים אלה החוקים מהם שלא ינהגו קלות ראש בנדרים, אבל לחכמי ישראל ראשי שבטיהם לימד המשפט.** וירמוז עוד למדרש רבותינו (נדרים עח), כי לראשי המטות יד ושם בנדרים יותר משאר העם, שיחיד מומחה מתיר הנדר והנה היתר הנדרים לא נתפרש בתורה אבל הוא הלכה למשה מסיני, תלאו הכתוב בחוט השערה כמו שאמרו (חגיגה י) היתר נדרים פורחין באוויר ואין להם על מה שייסמוכו, אלא שרמז לו הכתוב (פסוק ג) לא יחל דברו, כלומר שלא אמר לא יעבור על דברו, אבל ציוה שלא יחלל דברו שלא יעשה הנדר חלול, כי בבואו לב"ד ימצאו לו פתח וניחם עליו והם ימחלו לו איננו מחלל אותו, והטעם בזה כאשר אמרתי, שעשה היתר הנדר והשבעה בסתרי התורה, שלא יאמרו אלא לראויים להם, ויכתבו ברמיזה.

מחמת כך גדולי גאוני בבל נמנעו מלהפיר נדרים, ומטעם זה גם לא למדו מסכת נדרים בישיבות.

בספר 'אוצר הגאונים' מביא מקורות לכך שהיה טעם נוסף לכך. הקראים הראשונים הסיתו את הציבור נגד 'היהודים הרבניים'. במיוחד הם טענו נגד התרת נדרים, שכדברי המשנה (מסכת חגיגה) היתר נדרים פורחין באוויר ואין להם על מה שייסמוכו. וברש"י: **התרת נדרים שאמרו חכמים, שהחכם מתיר את הנדר מעט רמז יש במקרא, ואין על מה לסמוך, אלא שכן מסור לחכמים בתורה שבעל פה. רמז למאבק של הקראים יש בדברי הרמב"ם (שהובאו לעיל): לפי שזה אצלינו בערי המערב כלומר התר נדרים מעשים בכל יום, לפי שאין נובעין בעירנו מים הרעים כלומר המינות. אכן הרמב"ם וראשונים שאחריו כתבו בפשטות שבזמנם מפרים נדרים ולומדים מסכת נדרים.**